

*Olle Törnquist, Anna Sundström
& Ulf Carmesund (red.)*

*med Ulf Bjereld, Eva Hansson, Lars Rudebeck,
Pierre Schori, Anders Sjögren
& med stöd av Vegard Bye*

Egentligen är världen full av hopp

Trettiosex röster om
det solidariska motståndet mot
den globala konservativa
nationalismen

Bokförlaget Korpen

Innehåll

FÖRORD

Det är i Önnköping det börjar <i>Samtal med Sven-Eric Liedman</i>	11
Redaktionens förord	21

INLEDNING

1. Utgångspunkter och resultat <i>Olle Törnquist</i>	25
2. Demokratisering och socialdemokratiskt orienterad politik <i>Olle Törnquist</i>	59

DEL I. HUR KOM DEMOKRATIN PÅ UNDANTAG I KAMPEN MOT KOLONIALISM OCH IMPERIALISM? VILKA BLEV EFFEKTERNA I NORD?

Inledning <i>Olle Törnquist</i>	89
3. Asien: Framsteg och katastrof <i>Olle Törnquist</i>	93
4. Afrika: Avkolonisering, demokrati och utveckling 1945–1989 <i>Lars Rudebeck med Anders Sjögren</i>	103
5. Latinamerika: Från anti-imperialism till auktoritärt styre <i>Vegard Bye</i>	119
6. Effekter globalt och i nord: socialdemokratin undergrävs och strukturanpassas <i>Olle Törnquist</i>	133

DEL II. VARFÖR HAVERERADE DEN LIBERALA
DEMOKRATIVÅGEN? FINNS NYA MÖJLIGHETER?

Inledning <i>Olle Törnquist</i>	145
7. Kan de vissnade rosorna i Östeuropa blomma igen? <i>Inga Näslund</i>	153
8. Öst- och Sydöstasien mellan demokrati och diktatur: Sydkorea, Vietnam och Thailand i jämförande perspektiv <i>Eva Hansson</i>	167
9. Filippinerna, Indonesien och Indien, speciellt Kerala: liberal och socialdemokratisk demokratisering <i>Olle Törnquist</i>	187
10. Myanmar: militärkupp och ny kamp för demokrati <i>Kristian Stokke</i>	225
11. Bangladesh: demokratins kris och folklig resning <i>Arild Engelsen Ruud</i>	245
12. Sri Lanka: folklig resning och ny chans för demokratisk utveckling <i>Kristian Stokke och MeeNilankco Theiventhran</i>	261
13. Latinamerika: framsteg, motgångar och nya möjligheter <i>Vegard Bye</i>	271
14. Det brasilianska undantaget: demokratiseringen och arbetarpartiet (PT) <i>Einar Braathen</i>	281
15. Chile: nyliberalism, demokrati och socialdemo- kratiska alternativ <i>Andrés Rivarola Puntigliano</i>	299
16. Colombia: från inbördeskrig till vänsterallians för fred, demokrati och hållbar utveckling <i>Martin Sandgren</i>	315
17. Nicaragua och Centralamerika: mellan hopp och förtvivlan <i>Vegard Bye</i>	333

18. Socialdemokrati i Afrika söder om Sahara? Svaga rörelser och enorma utmaningar <i>Anders Sjögren med Lars Rudebeck</i>	345
19. Sydafrika: vision och stagnation <i>Marianne Millstein</i>	359
20. Vad försvårade den arabiska våren? <i>Odd Karsten</i> <i>Tveit och Nils Butenschön</i>	377
21. Ett tunisiskt undantag? <i>Selma Sofia Forfod Yssen</i>	395
22. Kvinnornas betydelse för samhällsbygge i Iran <i>Mohammad Fazlhashemi</i>	409
23. Syrien och Turkiet: från dråpslag till nytt läge med tung historisk barlast <i>Omar Sheikhmous</i>	427
24. Sveriges mellanösternpolitik: från internationella principer till ideologi <i>Helena Lindholm</i>	443
25. Konsekvenser i nord: ny svensk internationalism med förhinder <i>Olle Törnquist</i>	457

DEL III. HISTORISKA INSIKTER OCH NYA UTMANINGAR

Inledning <i>Olle Törnquist</i>	473
26. De historiska imperativen: policyrelevanta slutsatser <i>Olle Törnquist</i>	475
27. Den konservativa nationalismen är internationell <i>Aase Mygind Madsen</i>	487
28. Vad kommer efter den nyliberala globaliseringen? <i>Olle Törnquist med Elinor Odeberg, Staffan Laestadius och Stefan de Vylder</i>	503
29. Europa, EU och solidariteten <i>Samtal med Per Wirtén</i>	513
30. Aktiv alliansfrihet? Latinamerikas möjliga nyckelroll <i>Benedicte Bull, Einar Braathen och Vegard Bye</i>	525

DEL IV. VAD BÖR GÖRAS?

Inledning <i>Anna Sundström</i>	541
31. Utrikespolitik i en ny tid <i>Oscar Ernerot</i>	543
32. Om inre och yttre säkerhet <i>Pierre Schori</i>	547
33. Rättvis omställning: den enda vägens politik <i>Mikael Leyi</i>	557
34. Feminiseringen av fattigdomen går att stoppa <i>Lina Stenberg</i>	561
35. Värna asylrätten! <i>Ulf Bjereld</i>	567
36. Vart tog den progressiva biståndspolitiken vägen? <i>Ruben Wägman</i>	573
37. Fackföreningsrörelsen: en kraft att räkna med <i>Maria Nyberg</i>	577
38. Berättelser, allt är berättelser <i>Ulf Carmesund</i>	583
39. Min generation törstar efter en framtid att tro på <i>Elfva Barrio</i>	589

SLUTSATSER

Vägval solidaritet <i>Redaktionsgruppen</i>	595
Medverkande	601

Redaktionens förord

PLANERINGEN AV DEN HÄR BOKEN inleddes våren 2022. Det ryska angreppet på Ukraina resulterade i viktigt stöd till motståndet men även nedskärningar, inte minst i Sverige, i det övriga internationella samarbetet för rättvisare utveckling, mänskliga rättigheter, fred och demokrati. Även forskning och information skars ner. Flera akademiker och experter ansåg att detta var ett stort misstag. Deras forskning och sakkunskap visade nämligen att Putins konservativa nationalism inte är unik utan en global företeelse som måste mötas med internationell solidaritet för att motverka grundläggande orsaker och främja rättvisa och hållbara demokratiska alternativ. Följaktligen beslöt de att sammanställa en gemensam grundbok i ämnet, för kurser, studiecirkelar och enskilt studium.

De ekonomiska nedskärningarna i Sverige gjorde att bokens första upplaga publicerades av forskare och sakkunniga i Norge, i januari 2023, med Olle Törnquist och Vegard Bye som huvudredaktörer och med stöd av stiftelsen Fritt Ord, norska LO och Kyrkan – *Hvor ble det av solidariteteten? Gjenreisning av det globale felleskapet* – utgiven på bokförlaget Kolofon. Två och ett halvt år senare är vi nu glada att tillsammans med bokförlaget Korpen även kunna publicera en uppgraderad och utvidgad svensk edition – i svensk-norsk och delvis dansk samverkan och med stöd av partners och förhandsprenumeranter. Boken är disponerad

som en ”gammal god” offentlig utredning: först den forskningsbaserade kunskapen, sedan inlägg om framtiden och vad som bör göras. På författarkollektivets vägnar tackar redaktionen alla som bidragit.

*Olle Törnquist, Anna Sundström och Ulf Carmesund
med Ulf Bjereld, Eva Hansson, Lars Rudebeck,
Pierre Schori och Anders Sjögren.*

Vägval solidaritet

EFTER VLADIMIR PUTINS invasion av Ukraina, Benjamin Netanyahus krig mot Palestina och Donald Trumps svek mot Ukraina, strafftullar mot Europa och allmän maktberusning, råder det bred enighet om att den nya konservativa nationalismens auktoritära styre och exkluderande medborgarskap är det främsta hotet mot demokratin. En demokrati baserad på FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, vilka i sin tur behövs för att rädda freden, klimatet och välfärden. Detta väcker frågan hur hotet kan motverkas med solidariska alternativ.

Vi har i denna bok samlat drygt trettio skandinaviska forskare och sakkunniga med inriktning på demokrati och global utveckling. Boken är avsedd för studier och offentliga samtal om den nya nationalismens grogrund – och möjligheterna att ersätta den. Resultaten från ett stort antal länder och regioner visar att de ideologiska eftergifterna i svensk politik – med inåtvända projekt, skuldbeläggning av flyktingar och ensidigt försvar av Västs hotade världsordning – leder fel.

För det första är Putin inte en ensam huvudfiende. Dels har han fått sällskap av Trump. Dels är den konservativa nationalismen en global tendens med andra exempel som Kinas Xi, Filippinernas Duterte, Indiens Modi, Israels Netanyahu, jihadismen i Mellanöstern, Latinamerikas Bolsonaro och Afrikas olika exempel på konservativa nationalister som utnyttjar etniska och

religiösa motsättningar för att skaffa sig makt. Allt detta kan bara bromsas om motkrafterna samverkar, och inte bygger murar.

För det andra vinner de auktoritära ledarna i såväl Syd som Nord anhängare bland dem som missgynnas av den ojämlika globaliseringen och inte haft tillgång till några välfärdssystem, eller sett de existerande systemen försvagas, och inte kunnat använda elitdominerade demokratier för att skapa alternativ. En grundläggande orsak är ojämlik global maktfördelning, samt svaga motkrafter i Syd, vilket gjort att många investerare kunnat plundra natur och exploatera människor där, i stället för att utveckla produktionen. Det räcker därför inte att försvara Västs skadade liberala världsordning, eftersom den är en central del av debaclet. Det räcker inte heller att återgå till nationell keynesianism och inkrökt folkhemspolitik, eftersom det alternativet först undergrävdes av nyliberal globaliseringen och nu hindras av statligt understödd global konkurrens mellan olika kapitalintressen. För att ändra detta krävs mer internationell samverkan för fördjupad demokrati och hållbar välfärdsbaserad utveckling.

Hur kan det främjas? Vår bok pekar på destruktiva mönster som måste brytas och positiva tendenser som bör stärkas.

1. Samordna inhemska prioriteringar och internationellt samarbete.

Det första olycksaliga mönstret är separationen mellan å ena sidan inrikes säkerhet och välfärd, och å andra sidan internationell solidaritet. De goda intentionerna i svenskt utvecklingssamarbete på det tidiga 2000-talet, om att alla politikområden skulle bidra till en rättvis och hållbar global utveckling, förverkligades aldrig. Nu måste först tre principer för vad som kan ligga till grund för hur Sverige kan bidra till en sådan utveckling slås fast:

fossilfri tillväxt, demokrati på grundval av mänskliga rättigheter och principen att *vi inte ska sko oss på andras bekostnad*. Sedan behöver våra egna mål preciseras på viktiga områden, såsom fred och säkerhet, flyktinghjälp och integration, välfärd och skatter, utbildning och forskning, strategiska industrisatsningar och ambitiös klimatpolitik. Dessutom måste det undersökas vilka nationella och internationella reformer och parter som måste samverka, och hur målen därför behöver justeras, för att de ska kunna nås. Därefter kan arbetet samordnas på ett kraftfullt sätt. Det engelsk-svenska fackuttrycket är *mission driven politics*.

2. Förnya internationellt partnerskap.

Olof Palmes och Willy Brandts försök att minska de globala obalanserna och konflikterna stoppades. Nu måste arbetet återupptas och förnyas. Den rättvisa internationella tillväxt som eftersträvades kan inte vara fossilbaserad. Syd (inklusive dess ekonomiska giganter) behöver få bättre representation i ett FN som måste hålla fast vid mänskliga rättigheter och internationell rätt – mot den konservativa nationalismen. Detta kräver att likasinnade länder och rörelser gör gemensam sak, dels inom och genom ett mindre slutet EU, dels i samverkan med partners som Kanada och i Syd. Det latinamerikanska initiativet att förnya det alliansfria samarbetet är lovande.

3. Stärk motkrafterna.

Det viktigaste problemet är bristen på starka demokratiska motkrafter, speciellt i Syd. Avkolonisering med demokratisering på undantag, inom ramen för det kalla kriget och därefter den nyliberala globaliseringen – allt detta som på olika sätt bidrog till

att demokratiseringen, anti-korruptionsarbetet och den inkluderande utvecklingen havererade – gör att en rad förutsättningar fortfarande saknas. Ändå visar vår bok att det är möjligt att främja kollektivt samarbete och gemensamt agerande, demokratisering och jämlikhet.

Bättre utbildning och målinriktad arbetsmarknadspolitik kan (när den inte dikteras av ensidiga intressen) främja ekonomisk utveckling i konkurrens med internationella teknikmonopol, skapa fler jobb och stärka de yrkesskickliga och utbildade medarbetarnas, inte minst kvinnornas, förhandlingspositioner.

Breda gemensamma krav på bättre arbetsförhållanden, lika medborgarskap, sociala och politiska rättigheter samt välfärdsreformer kan tjäna som grogrund för breda allianser mellan annars vitt skilda organisationer, på arbetsplatser och i det civila samhället. Sådana möjligheter kan identifieras och främjas i samarbete med framsynta aktörer inom berörda grupper. På liknande sätt har det visat sig möjligt att stödja utformandet av breda reformpaket som separat verksamma och därför svaga intresseorganisationer och rättighets- och påtryckningsgrupper kan enas om, i stället för att samlas bakom egenmäktiga populister.

Motkrafterna måste ges möjlighet att utan feta bankkonton komma in i den demokratiska processen och i styret – såväl genom allmänna val som i samarbete med och representation i myndigheter och styren på olika nivåer. Detta har åsidosatts i det etablerade demokratistödet – vars prioriteringar av ekonomisk liberalisering, pakter mellan till synes reformvänliga eliter, statligt institutionsbygge och militära interventioner – sällan lyckats. I stället är det kamp för lika medborgarskap, social rättvisa och respekt för minoriteter och mänskliga rättigheter som drivit fram kraftfull demokratisering, som till exempel i de indiska och sydafrikanska frihetskamperna. Detta gäller fortfar-

ande, som senast på Sri Lanka. Att Sverige inte alltid respekterat detta, som i Turkiet, och till och med lagt ner sin röst i FN i omröstningar om humanitär vapenvila i Gaza och en resolution om Israels ockupation av palestinska områden, strider mot själva grundbulten i demokratistödet.

Slutligen har studenter, lärare, forskare, journalister och kulturarbetare alltid spelat avgörande roller i arbetet för demokrati. Kollegialt styrd och vederhäftig utbildning, forskning, nyhetsförmedling och kultur måste prioriteras i kampen mot de konservativa nationalisternas ”alternativa fakta” och allians med mediamoguler.

Folkrörelser och nordisk samling

För att möjligheterna som identifierats i boken ska kunna förverkligas, måste slutligen svenska fackföreningar och andra intresse- och idédrivna organisationer engageras. Att de åsidosätts som nu sker, är ett grundskott mot folkrörelsernas primära roll i svenskt utvecklingssamarbete allt sedan 1950-talet, bortom diplomatiska och affärsmässiga hänsyn.

Vi i Norden har på grund av historiska erfarenheter särskilt goda möjligheter att främja förnyat internationellt samarbete, mot den konservativa och aggressiva nationalismen, om vi kommer samman. Det kan och bör vi göra, både av medmänsklighet och i vårt eget intresse.

Redaktionsgruppen